

6.º Ergo Deus non solum absoluta gaudet libertate quoad productionem et amorem rerum finitarum, sed ejus libertas perfectissima existit, ac proinde iis nævis ac imperfectionibus caret, quibus in homine libertas subijcitur. Ast enim vero, homo qui ad veritatis notitiam per ratiocinia paulatim ac difficulter pervenit, quique, ut graphice habet D. Thomas, *habet cognitionem adumbratam*, dubitationi atque incertitudini in discernendo, consiliando et eligendo, obnoxius existit: in Deo vero «est simplex notitia veritatis absque discursu, et inquisitione (1);» atque idcirco in eo, utpote infinita intelligentia ac scientia prædita, nulla dubitatio, mutatio, aut incertitudo occurrere potest quoad discernere, consiliari, aut eligere. Similiter quoque homo ac etiam angelus, quia ex nihilo educti, voluntatem obtinent, quæ defectibilitati est obnoxia, tam quoad existentiam, quam quoad bonitatem et operari: contra vero Deus, qui et increatus, ens necessarium, agens infinitum et perfectissimum est, absoluta et omnimoda gaudet indefectibilitate quoad esse, quoad operari, et quoad bonitatem; ac proinde ejus libertas excludit potentiam ad malum (2). +

sentia est ei ratio cognoscendi omnia. Respectu igitur illius principalis voliti, quod est sua bonitas, voluntas divina necessitatem habet, non quidem coactionis, sed naturalis ordinis... Sed respectu nullius alterius voliti, necessitatem habet. Cum enim ratio volendi in his quæ sunt ad finem, sit ipse finis secundum hoc quod id quod est ad finem (secundum modum quo res aliqua ad finem determinatum ordinatur) comparatur ad finem, secundum hoc comparatur ad voluntatem... Unde patet quod non est necessitas divinæ voluntatis ex amore quem habet ad suam bonitatem, quod velit hoc vel illud circa creaturam: nec inest ei aliqua necessitas respectu totius creaturæ, (totius mundi, vel collectionis creaturarum) eo quod divina bonitas in se perfecta est, etiamsi nulla creatura existeret; quia honorum nostrorum non eget, ut in Psalm. 45 dicitur: Non enim divina bonitas est finis qui efficiatur ex his quæ sunt ad finem, sed magis quo efficiuntur et perficiuntur ea quæ ad ipsum ordinantur. Patet igitur ex dictis, quod quidquid Deus vult in se ipso (ex his quæ ad ipsam Dei essentiam pertinent) de necessitate vult; quidquid autem vult circa creaturam, non ex necessitate vult. » QQ. *Disp. De Verit.*, q. 23, art. 4.º

(1) D. Thom., *De Verit.*, q. 24, art. 3.º
 (2) Hanc porro doctrinam ex D. Thoma desumimus, qui, post-

CAPUT QUARTUM.

DE ATTRIBUTIS DEI RELATIVIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De omnipotentia et creatione.

Quoniam ea quæ de omnipotentia Dei, atque de natura et conditione creationis dicere oporteret, satis innotescunt ex his quæ de rerum possibilitate in Ontologia, præsertim vero de mundi creatione fuse in Cosmologia disseruimus, pauca hic subijcere sufficiet pro pleniori hujus rei notitia. Itaque,

1.º Potentia passiva, utpote *receptivitatem*, si ita loqui fas est, ac proinde potentialitatem et imperfectionem ex proprio conceptu includens, a Deo est penitus removenda. Contra vero, potentiam *activam*, quæ virtutem seu vim aliquid efficiendi ex proprio conceptu dicit, summam Deo concedere oportet.

2.º Et quidem, potentiam summam vel potius infinitam in Deo reperiri, satis constat: 1.º quia in Deo, qui est actus

quam ostendit dari liberum arbitrium, subdit: «Aliter tamen invenitur liberum arbitrium in nobis, et in angelis, et in Deo; variatis enim prioribus, necesse est posteriora variari. Facultas autem liberi arbitrii duo præsupponit, scilicet, naturam, et vim cognitivam. Natura quidem alterius modi (diversa ratione) est in Deo, quam sit in hominibus, et in angelis; natura enim divina increata est, et est suum esse, et sua bonitas; unde in eo non potest esse defectus aliquis, nec quantum ad esse, nec quantum ad bonitatem. Natura autem etiam angelica creata est, ex nihilo principium sumens; unde quantum est de se, possibilis est ad defectum.

Et propter hoc liberum arbitrium Dei nullo modo flexibile est ad malum: liberum vero arbitrium hominis et angeli in suis naturalibus (quoad ea quæ ipsis ex propria natura conveniunt) consideratum, in malum flexibile est.

Cognitio etiam alterius modi invenitur in homine quam in Deo. Homo enim habet cognitionem obumbratam, et cum discursu veritatis notitiam sumentem. Unde (ex quo) accidit ei dubitatio, et difficultas in discernendo, et judicando. » *De Verit.*, q. 24, art. 3.º

purus et simplicissimus, vis agendi identificatur cum ipsa essentia: unde cum hæc sit infinita, ut ostensum est, etiam ipsius potentia activa infinita debet esse: 2.º quia potentia activa in unaquaque re respondet et commensuratur naturæ rei, quæ est fundamentum et radix virium agendi; sed natura Dei est illimitata seu infinita quoad esse: ergo etiam quoad vim agendi. Qua in re, egregie D. Thomas: «Esse autem divinum, super quod ratio divinæ potentiæ fundatur, est esse infinitum, non limitatum ad aliquod genus entis, sed præhærens in se totius esse perfectionem (1).

3.º Ergo vere inest Deo *omnipotentia*: nec enim aliud hoc nomine intelligimus, nisi potentiam infinitam et illimitatam, quæ ad *omne* ens porrigitur. Ast Dei potentia omne ens complectitur, sive ex parte subjecti, sive ex parte objecti. Ex parte quidem *subjecti*; quia ejus subjectum est essentia divina, quæ continet omne en, seu totius esse plenitudinem: ex parte *objecti*; quia ejus proprium, seu adæquatum objectum, suntabilia absoluta, ac proinde quidquid potest habere rationem entis, vel contradictionem non implicat, «Quidquid potest habere rationem entis, ait D. Thomas (2), continetur sub possibilibus absolutis, respectu quorum Deus dicitur omnipotens.»

4.º Præ oculis tamen habeatur, quædam, quæ sunt possibilis absolute, a Deo tamen produci non posse, non quidem propter defectum vel limitationem divinæ potentiæ, sed ex aliqua *suppositione*, ex qua impossibile redditur id quod ex se erat possibile. Sic possibile est absolute omnes homines esse sapientes, sed ex hypothesi quod decreverit Deus ipsorum quosdam insipientes esse, impossibilis redditur sapientia omnium.

5.º Cum Dei omnipotentia necessarium ac intimum nexum habet possibilitas creationis, quæ jure optimo definitur: *productio seu effectio entis ex nihilo*: ex nihilo, inquam sui, quatenus nulla entitas præsupponitur quæ habere possit rationem causæ materialis respectu rei, quæ creatur, non vero

(1) *Sum. Theol.*, 1.º P., q. 25, art. 3.º

(2) *Loc. cit.*

ex nihilo absoluto, quasi creatio nullam realitatem præsupponat: immo, supponit necessario realitatem infinitam, tanquam causam efficientem rei creatæ (1). Dico *possibilitas* creationis, quia hujus *existentia* non necessarium, sed liberum ac contingentem nexum obtinet cum omnipotentia Dei, quæ infinita ac æque perfecta in se ipsa consistit, sive mundus existat, sive non existat (2).

Nam, «quod Deus suam bonitatem amet, loquimur cum D. Thoma, (3) hoc necessarium est: sed ex hoc non necessarium sequitur quod per creaturas repræsentetur, cum sine hoc divina bonitas sit perfecta. Unde quod creaturæ in esse producantur, etsi ex ratione divinæ bonitatis originem habeat, (quatenus producantur ad manifestandam vel repræsentandam Dei bonitatem) tamen ex simplici Dei voluntate dependet.»

6.º Quod si quis morosius contendat aut objiciat, rerum creationem per Deum conciliari non posse cum existentia mali rebus creatis inhærentis, præsertim cum summum bo-

(1) Inapte igitur, ne dicam stulle, Cousin rejicit hujuscemodi creationis definitionem, et quod magis mireris in homine qui adversus eos indignatur qui eum tanquam pantheistam, et catholicæ doctrinæ desertorem accusant, innititur auctoritate Epicuri, Lucretii, Bayle, Spinozæ. En ejus verba: «Qu'est ce que la création? Voulez-vous la définition vulgaire? La voici: créer, c'est faire quelque chose de rien, c'est tirer du néant;... Or, Leucippe, Epicure, Lucrece, Bayle, Spinoza et tous les penseurs un peu exercés démontrent trop aisément que de rien on ne tire rien, que du néant rien ne peut sortir, d'où il suit que la création est impossible... Il faut donc abandonner la définition que créer, c'est tirer du néant; car le néant est une chimère, et une contradiction.» *Cours du 1828*, l. 5.º, p. 21 et sqq. Utique: nihilum absolutum, et universale chimera est, et contradictio; at nihilum subjecti vel materiæ extra Deum, et præter Deum ante creationem nec chimera, nec contradictio est, nisi atheis, et pantheistis hominibus, quos laudat Cousin.

(2) Hic iterum habemus Cousin docentem cum pantheistis, et acatholicis, necessitatem creationis. «En prenant une toute autre route, nous arrivons à cet autre résultat que la création est, je ne dis pas possible, mais nécessaire... Dieu... s'il est une cause absolue, il ne peut pas ne pas créer.» In hisce confutandis non immoramur, ne agamus actum in Cosmologia, ubi de origine mundi per creationem.

(3) *Sum. cont. Gent.*, lib. 3.º, cap. 99.

num, prout est Deus, excludat omne malum, in memoriam hæc revocare sufficiat: 1.º Summum bonum excludit quidem *a seipso* omne malum, non vero necessario excludit *ab aliis*; immo vero, si de malo quod quidam *metaphysicum* appellant, sit sermo, illud necessario inest rei creatæ, quæ, quæ talis, essentialiter limitata et imperfecta existit. 2.º Mali existentia minime cum summo bono creante pugnat; nam illud, si est *physicum*, vel ad ordinem, varietatem, et conservationem mundi confert, ut rerum corruptiones et mutationes; vel ad hominis felicitatem ac veram perfectionem, tanquam medium conducit, ut ærumnæ, ægritudines, et similia, ac proinde non nisi improprie et relative solum mala dicuntur. Si vero sit *morale*, illud quippe quod non causam efficientem, sed deficientem requirit, non a Deo, sed a sola creatura profluit.

7.º Ergo absurda ac inutilis habenda est sententia Manichæorum asserentium, præter summum bonum dari oportere summum malum, quod sit malorum principium: absurda quidem; quia malum est privatio vel carentia boni seu realitatis, ac proinde summum malum esset privatio vel carentia omnis realitatis, ac exinde nihilum. Inutilis etiam; quia mali origo et existentia in rebus creatis, optime concipitur et explicatur, ut vidimus, quim nullum summum malum existat (1).

ARTICULUS SECUNDUS.

De Providentia Dei.

Prænotanda:

1.º Providentia in genere est, *ratio ordinis rerum in finem*, quapropter Dei providentia definiri potest: *æterna ratio qua Deus singula in suos fines particulares, et omnia simul in finem universalem dirigit.* (2) Dicitur *æterna ratio*, hoc est,

(1) Vid., *Estudios sobre la Filos. de Sto. Tomás*, lib. 2.º, cap. 29, 30 et 31.

(2) Nostra hæc definitio, quoad rem et substantiam congruit cum ea quam Boetius tradit his verbis: *Divina ratio in summo omnium Principe constituta, quæ omnia disponit.*

cognitio, eaque practica, qua res omnes ad suum finem, si-ve particularem, si-ve universalem, a Deo diriguntur. Hinc providentia includit et actum *intellectus*, quo res ad finem ordinantur, et actum *voluntatis*, quo hæc ordinatio veluti approbatur, atque ad praxim reducenda decernitur.

2.º Providentia ergo divina in se spectata, ab æterno in Deo existit, sicut existunt actus intellectus et voluntatis: si vero spectetur ex parte termini, vel potius executionis ordinis providentialis, in tempore existit, sicut ipsæ res, quibus Deus providet. Atque hujusmodi executio in tempore ordinis providentialis proprie dicenda esset *gubernatio*, quantumvis hæc cum providentia vulgo confundatur.

THESIS.

Deus de omnibus ac singulis rebus providentiam gerit.

Prob. 1.º Si Deus de rebus omnibus et singulis providentiam non gereret, vel id esset quia ignorat modum res et mundum gubernandi, vel quia non potest, vel quia non vult. Si primum: ergo Deus non est omniscius, nec summam scientiam habet, nec proinde est Deus. Si secundum: ergo non est omnipotens, nec verus Deus. Si tertium: ergo 1.º Deus non esset bonus: quandoquidem creaturas suas non diligeret, eas fortuitis casibus, ac injustitiis hominumerversorum relinquendo, et deserendo: 2.º se ipsum negaret; quia cum creaturas ex nihilo libere produxerit, sibi ipsi debet ipsarum curam gerere, nec eas, postquam creavit, deserere, ac veluti despiciere potest.

Prob. 2.º Deus est causa universalis omnis boni, quod in rebus omnibus ac singulis reperitur; sed in rebus invenitur bonum non solum quoad substantiam, sed etiam quoad ordinem ipsarum in finem, præsertim vero in finem ultimum, cum fines particulares sint tanquam media respectu finis ultimis: ergo Deus est causa hujus boni, quod positum est in ordinatione rerum ad fines, si-ve particulares si-ve universales. Ergo Deus providentiam gerit de omnibus rebus.

Ex his inferes sequentia

Corollaria:

1.^m Ergo res quævis, quantumvis minima, proprium aliquem et peculiarem finem sibi vendicat, atque a Deo mediis

necessariis donatur pro ejusdem assecutione; quamvis hæc non raro nobis sint ignota.

2.^m Ergo res quævis tendit, ac pro suo modo operatur ad manifestationem gloriæ et potentiæ Creatoris, qui est ultimus finis tam universi, quam entium ex quibus coalescit.

3.^m Ergo id quod *casum* et *fortunam* appellamus, locum non habet nisi per respectum ad hominem et causas secundas; nam respectu Dei nihil est vere fortuitum, cum et præsciat, et ordinet omnia quæ in mundo eveniunt.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

Objic. 1.º Si Deus providentiam de rebus gereret, maxime de homine; sed de hominibus providentiam non gerit; ergo. Prob. Si de hominibus providentiam gereret, non sineret improbos deliciis et bonis affluere, dum probi ærumnis et doloribus vexantur: ergo, etc.

Resp. Neg. min. Ad prob. dist. ant. *Si justæ non adessent causæ ad id permittendum*, conc. *secus*, neg. Et quidem, quamvis nos ignoremus causas vel motiva propter quæ Deus probos vexari malis, improbos deliciis abundare permittit, æquius foret nostram ignorantiam fateri, quam Dei providentiam evidenter demonstratam inficiari. Ast hic facile assignantur quædam saltem motiva. Ac. 1.º quidem, deliciæ quibus improbi homines affluunt, et abutuntur, pœnæ potius quam boni rationem obtinent, ita ut merito scribat D. Augustinus: «nihil esse infelicius felicitate peccantium, quia pœnalis nutritur impunitas, et mala voluntas, veluti hostis interior, roboratur.» 2.º Temporalia bona improbis hominibus quandoque Deus confert, tanquam præmium respondens aliquibus ipsorum bonis operibus; nemo enim adeo malus existit, qui aliquando bonum opus non perficiat.

Quoad ærumnas quibus justî opprimuntur, deserviunt: 1.º ut mundum, mundanaque omnia magis in diēs spernant, atque ad superna et cælestia, cordis oculos et mentem erigant; 2.º ut humiliiores et cautiores reddantur, in solo Deo fidentes, Patremque cælestem orantes, sive ad temporalia mala, sive ad tentationum pericula superanda: 3.º ut temporalibus hisce ærumnis purgentur ac expientur in hoc sæculo levia quædam peccata, pro quibus quotidie dicimus: *dimitte*

nobis debita nostra, et quæ in altero sæculo severioribus pœnis plecterentur: 4.º ut per patientiæ, humilitatis, aliarumque virtutum opera et exempla, Dei gloriam enarrent, simulque cæteris hominibus ostendant quod non *sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*.

Inst. Magna hominum pars non adsequitur felicitatem, quæ proprius est finis hominis: ergo.

Resp. Dist. ant. Non adsequitur felicitatem *ex propria culpa, seu abusu propriæ libertatis*, conc. *ex defectu mediorum*, neg. Ad Dei providentiam solum spectat homini providere media, quibus proprium finem seu felicitatem consequi possit: quod si homo ex innata libertate ejusmodi media respuat, ex hoc nihil aliud colligitur, nisi quod Deus hominem ad proprium finem non necessario, sed libere, dirigit.

Objic. 2.º Si Deus omnibus et singulis providet, licitum erit ignis probatione, aut singulari certamine lites etiam capitales, dirimere, prout faciebant veteres; siquidem Deus, utpote de rebus curam gerens, non permittet exitum nocenti favere: ergo.

Resp. Neg. sequel. ant. Lites namque dirimere præfatis modis illicitum est, imo contra Dei providentiam et voluntatem, quæ miracula non edunt, dum sunt indebita aut minime necessaria, prout contingit in exemplis adductis. Neque enim Deus unquam promissit miraculum edere in his circumstantiis, nec est necessarium, cum suppetant media juridica et naturalia, ad discernendos nocentes, et innocentes.

Objic. 4.º Quidquid est in Deo est æternum; sed providentia non est quid æternum, cum sit circa existentia creata: ergo.

Resp. Dist. min. Non est quid æternum, *sumpta præcise pro ratione ordinis rerum in finem*, neg. *pro executione hujus ordinis*, conc. Solutio patet ex prænotatis. In providentia namque adæquate sumpta, (quæ hoc sensu *cura* etiam dicitur) utrumque includitur, nempe, «ratio ordinis, ait D. Thomas (1), quæ dicitur Providentia; et dispositio, et executio ordinis, quæ dicitur gubernatio; quorum primum est æternum, secundum temporale.»

(1) *Sum. Theol.* 1.^a P., q. 22, art. 1.º, ad 2.^m